

POSTANOWIENIE

Dnia 27 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania K. B. i M. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bielsku-Białej
o podleganie ubezpieczeniom społecznym osoby współpracującej oraz wysokość
podstawy wymiaru składek
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 listopada 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 26 maja 2023 r., sygn. akt III AUa 344/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 26 maja 2023 r. oddalił apelację K. B. i M. B. od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z 17 listopada 2020 r., którym zmieniono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Bielsku-Białej z 12 lutego 2020 r. w ten sposób, że stwierdzono, że K. B. jako osoba współpracująca z M. B. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 1 czerwca 2015 r. i do 31 maja 2018 r. z podstawą wymiaru składek w wysokości 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołujący się, zaskarżając orzeczenie w całości, podnieśli zrzuty naruszenia art. 18 ust. 8 w

związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 497; dalej jako ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych lub ustawa systemowa), przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na pozbawionym podstawy ustaleniu, że K. B. jako osoba współpracująca podlega obowiązkowym ubezpieczeniom z podstawą wymiaru składek w wysokości 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej, a nie w kwocie zadeklarowanej, a także przez błędne przyjęcie - wbrew literalnej wykładni tego przepisu - że organ rentowy oraz sąd mogą ingerować w zadeklarowaną przez płatnika podstawę wymiaru składek i mogą ją weryfikować oraz ustalać w odmienny sposób.

Mając na uwadze powyższe, skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w całości oraz jego zmianę przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej wraz z poprzedzającą go decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Bielsku - Białej i stwierdzenie, że K. B. jako osoba współpracująca z M. B. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 1 czerwca 2015 r. do 31 maja 2018 r. z podstawą wymiaru składek w wysokości zadeklarowanej; ewentualnie wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania strona skarżąca powołała się na oczywistą zasadność skargi oraz na potrzebę wykładni przepisów prawa budzących wątpliwości i rozbieżności w orzecznictwie, tj. art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w kontekście możliwości weryfikacji zadeklarowanej podstawy wymiaru składki.

Organ rentowy nie wniósł odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest zwykłym środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Strona skarżąca powołuje się na dwie przesłanki przedsądu, przy czym obie odnosi do wykładni i zastosowania art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Z uwagi na specyfikę powołanych przesłanek, godzi się przypomnieć, że nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa budzących wątpliwości i rozbieżności w orzecznictwie i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i w związku z tym ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi wątpliwości, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903).

Istnienie potrzeby dokonania wykładni przepisów prawnych wymaga wykazania przez skarżącego, że chodzi o interpretację przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie oraz przedstawienia, na czym polegają związane z nimi wątpliwości lub też opisanie rozbieżności występujących na tym tle w orzecznictwie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, LEX

nr 1678062). Brak jest podstaw do uznania, że istnieje potrzeba dokonania wykładni przepisów w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., jeżeli ich interpretacja była przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego w powiększonym składzie i nie zaistniały żadne okoliczności uzasadniające zmianę wyrażonego tam poglądu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2008 r., II UK 256/07, LEX nr 449011).

W kontekście przedstawionych wątpliwości interpretacyjnych, sprowadzających się do samej dopuszczalności weryfikacji zadeklarowanej podstawy wymiaru składki, należy mieć na uwadze pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 (OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267), zgodnie z którym Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do kwestionowania kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach określonych ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2023 r., III UZP 3/23 (OSNP 2024 nr 5, poz. 51) przyjęto natomiast, że organ rentowy w przypadku podjęcia pozarolniczej działalności przez ubezpieczonego, nie negując tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, jest uprawniony do weryfikacji podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia w sytuacji, gdy w początkowym okresie prowadzenia działalności ubezpieczony deklaruje podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, której wysokość nie ma odzwierciedlenia w przychodach (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 oraz art. 86 ust. 1 i 2 w związku z art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) oraz postanowiono nadać uchwale moc zasady prawnej.

W uzasadnieniu uchwały zauważono, że obecna uchwała, w istocie inna niż uchwała II UZP 1/10, będzie miała również tę wartość, iż organ rentowy nie będzie podejmował decyzji radykalnie skrajnych, czyli zamiast miarkować wysokość podstawy wymiaru składek - decydować o braku działalności gospodarczej albo akceptować tytuł ubezpieczenia z wątpliwą, bardzo wysoką podstawą wymiaru składek. Takie zjawisko zaobserwowano w decyzjach organu rentowego wydawanych w poszczególnych sprawach po podjęciu uchwały II UZP 1/10, choć w

ostatnim czasie zauważalne są w większej liczbie decyzje, które nie kwestionują tytułu a tylko samą podstawę wymiaru składek. Jest to rozwiązanie właściwe, gdyż eliminuje szereg sporów sądowych, w których sądy również przyjmują, że skoro decyzja nie dotyczy podstawy wymiaru składek, to zajmują się tylko kwestią podlegania albo niepodlegania ubezpieczeniom społecznym, czyli wynik oparty jest na alternatywie rozłącznej bez miarkowania podstawy wymiaru składek. Chodzi więc o sygnał dla organu rentowego, aby nie decydował aż o braku podlegania ubezpieczeniom społecznym, gdy spełnia się sam tytuł do ubezpieczenia społecznego, a zawyżona zostaje jedynie podstawa wymiaru składek, bowiem organ rentowy w wielu przypadkach wybierał to pierwsze rozwiązanie, dodatkowo pomijając, że to, co nie składało się na działalność gospodarczą, mogło stanowić tytuł ubezpieczenia z umowy zlecenia. Te same względy przemawiają za podjęciem nowej uchwały dla ujednolicenia orzecznictwa w sądach powszechnych, zważając, że nie wszystkie sprawy mogą być skarżone do Sądu Najwyższego, niezależnie od wymagań wynikających z przedsądu (art. 398⁹ k.p.c.). Na podstawie art. 87 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwale nadano moc zasady prawnej. W kolegialnej ocenie składu orzekającego, potrzeba nadania uchwale takiej mocy wynika z zauważalnego rozchwiania orzecznictwa i niemałego stopnia niepewności u adresatów prawa co do znaczenia poszczególnych orzeczeń i przepisów prawnych w aspekcie tak podstawowej materii, jak uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego osób rozpoczynających i prowadzących działalność gospodarczą oraz - z drugiej strony - co do uprawnień kontrolnych i decyzyjnych, jakie w tym zakresie przysługują Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych.

Bez wątpienia, organ rentowy jest uprawniony do kontroli i korygowania zawyżonych podstaw wymiaru składek z każdego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym dla zapobieżenia nabywania nienależnych lub zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jeżeli okoliczności sprawy wskazują na intencjonalny lub manipulacyjny zamiar uzyskania takich świadczeń w sposób sprzeczny z prawem lub zmierzający do obejścia przepisów i zasad systemu ubezpieczeń społecznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 września 2018 r., I UK 208/17, LEX nr 2541912; z dnia 2 lipca 2019 r. i I UK 100/18, OSNP 2020 nr 8, poz. 81).

W świetle powyższych orzeczeń, w szczególności w kontekście zasady prawnej wyrażonej w uchwale III UZP 3/23, należy przyjąć, że strona skarżąca nie wykazała aktualności podniesionych wątpliwości interpretacyjnych dotyczących możliwości kontrolowania przez organ rentowy zadeklarowanej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne. Nie zachodzi więc przesłanka przedsądu wskazana w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie zachodzi także oczywista zasadność skargi, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a.ł.]